

Μέρος 1ο

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΚΟΡΕΠ ΣΤΗΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ Η ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ
Η πρόταση της ΡόδαξΑγρο ΕΠΕ για ένα μοντέλο οργανωμένης γεωργίας - Κορωνέϊκη Ελιά για λάδι

Γ. Μιχαλόπουλος – www.rodaxagro.gr και για διάλογο... www.rodaxagro.blogspot.com

Στο σημείωμα που ακολουθεί περιγράφεται η εξέλιξη του προγράμματος «βελτίωση της ελαιοκαλλιέργειας με παράλληλη προσοχή στο περιβάλλον» που αρχικά χρηματοδοτήθηκε για σύνταξη των Κωδίκων Ορθής Γεωργικής Πρακτικής (Καν. 1334/2003) και μετά για επίδειξη στους παραγωγούς του οφέλους από την ολοκληρωμένη και τη Βιολογική Ελαιοκαλλιέργεια, με τον καν. 2080/2005. Γίνεται επίσης σε κάποιο βαθμό και διασύνδεση με την πιστοποίηση, που έχει όμως έχει χρηματοδοτηθεί με άλλο μέτρο. Στόχος του προγράμματος είναι επιγραμματικά ο εξής:

«Οργάνωση της ελαιοπαραγωγής, με σκοπό την ταυτόχρονη βελτίωση α) του οικονομικού αποτελέσματος και β) του περιβάλλοντος.

Δηλαδή, να συνδυάσουμε δύο εξίσου σημαντικά στοιχεία, σε μεγάλη κλίμακα:

- ❖ βιώσιμη επιχειρηματική γεωργία, που να αντέχει στους κλυδωνισμούς του διεθνούς ανταγωνισμού, ακόμα και αν μια μέρα εκλείψουν οι επιδοτήσεις
- ❖ άριστο -από κάθε πλευρά- περιβάλλον.

Είδαμε ότι για αυτά δεν φτάνει μια απλή «διόρθωση» της σημερινής οργάνωσης της γεωργίας. Ούτε είχε γίνει πριν κάτι τέτοιο πουθενά για να πάρουμε ιδέες. Αναπτύχθηκε λοιπόν από την ΡόδαξΑγρο ΕΠΕ ένας νέος σχεδιασμός (φέρει στο νου την υπηρεσία των γεωργικών εφαρμογών) με πλαίσιο το Σύστημα Περιβαλλοντικής-Ολοκληρωμένης Διαχείρισης AGRO 2-1.

Το πρόγραμμα ξεκίνησε με την Ελαιουργική και το ανέλαβαν 22 ΟΕΦ, με 35 γεωπόνους για 1320 παραγωγούς. Σήμερα, η προσπάθεια εστιάζεται σε 4 περιοχές (Χώρα Τριφυλλίας, Πεζιά, Μεραμβέλλο, Αλεξανδρούπολη) με συμμετοχή 7 γεωπόνων και περίπου 600 παραγωγών.

Ο βαθμός εξέλιξης της προσπάθειας διαφέρει ανά περιοχή. Η ομάδα ΝΗΛΕΑΣ στη Χώρα Τριφυλλίας που ξεκίνησε το 2003 προηγείται, προσεγγίζοντας το ιδεατό επίπεδο κατά 70%-80% περίπου.

Παρακάτω θα περιγραφεί η όλη πορεία (ανεξάρτητα από προγράμματα χρηματοδότησης) σε τρεις φάσεις, την εισαγωγική Φάση 1, την Φάση 2 της ανάπτυξης του συστήματος και την Ολοκλήρωση στην 3^η φάση.

Η ΠΡΩΤΗ -ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ- ΦΑΣΗ

Το θεμέλιο της επιτυχίας είναι η καλή οργάνωση. Σε γενικές γραμμές εφαρμόσαμε τα εξής:

- ❖ Εγγραφή των ενδιαφερόμενων παραγωγών σε θύλακες των 50 περίπου ατόμων, με 50 € κατ' άτομο για εγγραφή (δεν ήταν δωρεάν!). Εγιναν 30 τέτοιοι θύλακες σε όλη την Ελλάδα.
- ❖ Για κάθε τέτοιο θύλακα προσλήφθηκε ένας **επιβλέπων γεωπόνος** ως **τεχνικός παραγωγής**. Αυτός δεν έχει καμία άλλη απασχόληση, εκτός από τους παραγωγούς του θύλακά του και τις ελιές τους. Έχει να κάνει τις εξής δουλειές.
 - Συνεχή επικοινωνία με τους παραγωγούς του θύλακά του, για ενημέρωση οδηγίες, κατάρτιση και έλεγχο. Είναι ο γεωπόνος τους.
 - Εκπαιδεύεται στο να συγκεντρώνει στοιχεία και να δημιουργεί μια τράπεζα πληροφοριών για τον κάθε ελαιώνα και το περιβάλλον του. Τίποτε δεν αφήνεται στην τύχη. Οι βελτιώσεις στις σοβαρές επιχειρήσεις σήμερα δεν γίνονται με «εμπειρία» αλλά με μέτρημα και με ανάλυση των δεδομένων. Η τράπεζα αυτή μπορεί άνετα να συνδεθεί με το ελαιοκομικό μητρώο.
 - Την οργάνωση της δουλειάς. Όπως παραδέχονται όλοι: «*τα πάντα στην ελαιοκαλλιέργεια (όπως και σε όλη την γεωργία) εξαρτώνται από πάρα πολλές παραμέτρους*». Σωστό! Για να τα κουμαντάρουμε όλα αυτά χρειάζεται ο κατάλληλος τρόπος. Αυτός ο τρόπος είναι το ειδικά σχεδιασμένο «Σύστημα Διαχείρισης ΚΟΡΕΠ».

Στην πρώτη φάση θέλαμε να πετύχουμε ώστε οι **Κώδικες Ορθής Ελαιοκομικής Πρακτικής** (ΚΟΡΕΠ) να προσαρμόζονται σε κάθε ελαιώνα, ανάλογα με τις ανάγκες του και το περιβάλλον του, όπως θα δούμε πιά κάτω.

Η Ορθή Ελαιοκομική Πρακτική ανά Ελαιώνα

Αν ο επιβλέπων βρεί προσεκτικά όλα τα ευαίσθητα σημεία κάθε ελαιώνα, θα δει και τι χρειάζεται. Εκεί είναι που χρειάζονται οι μετρήσεις π.χ. οι αναλύσεις εδάφους και φύλλων, οι παγίδες για τον πυρηνωτήρη και το δάκο, ο χρόνος εμφάνισης ενός εχθρού κλπ.

Για παράδειγμα, η χρήση θειϊκής αμμωνίας σε έναν ελαιώνα που η ανάλυση εδάφους έδειξε χαμηλό pH είναι «Κακή Πρακτική» ενώ αν το έδαφος έχει ψηλό pH, τότε θα ήταν «Ορθή Πρακτική».

Για κάθε ελαιώνα χρειάζονται μέχρι και 32 μετρήσεις. Κάποιες από αυτές είναι εργαστηριακές, όπως η ανάλυση εδάφους, ενώ άλλες όχι (π.χ. μέτρηση της ετήσιας βλάστησης). Άλλες γίνονται στην αρχή-αρχή, και άλλες στη συνέχεια, καθότι κοστίζει να γίνουν όλες μαζί σε μια χρονιά. Κάποιες γίνονται μόνο μια φορά, ενώ άλλες κάθε χρόνο (φυλλοδιαγνωστική).

Στην αρχή, οι μετρήσεις γίνονται από τον επιβλέποντα, αλλά σιγά-σιγά μαθαίνουν να τις κάνουν οι παραγωγοί, οπότε γίνονται πολύ πιο ακριβείς και αξιόπιστες. Σκοπός όλων αυτών των μετρήσεων είναι να βρεθούν οι δύο ακόλουθες - θεμελιώδεις- ιδιότητες ενός ελαιώνα.

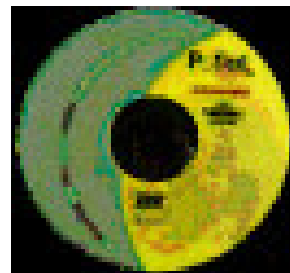
1. Δυναμικό παραγωγής
2. Περιβαλλοντική Ευαισθησία

Το δυναμικό παραγωγής το βρίσκουμε συγκρίνοντας τις ιδιότητες του ελαιώνα μας προς ένα «Ιδανικό Ελαιώνα» (δες πίνακα στην σελίδα 3). Η παραγωγή του ορίζεται περίπου στα 200 λίτρα λάδι/στρέμμα κάθε χρόνο. Μπορεί και πολύ πιο πάνω, ανάλογα με τη φροντίδα που θα του δώσουμε.

Την περιβαλλοντική ευαισθησία την βρίσκουμε με την «Εκτίμηση Περιβαλλοντικής Επικινδυνότητας» στην οποία εκπαιδεύουμε τους επιβλέποντες. Με την εκτίμηση αυτή βλέπουμε τι περιορισμοί χρειάζονται για να μη γίνει ζημιά στο περιβάλλον, ενώ εμείς θα «διορθώνουμε» τον ελαιώνα μας για να αυξήσουμε τις αποδόσεις του. Ακόμα καλύτερα δε, μήπως γίνεται να βελτιώσουμε και τις αποδόσεις και το περιβάλλον ταυτόχρονα; Αυτό δεν είναι θεωρητική επιδίωξη αλλά πρακτική! Θέλουμε οι απόγονοι του παραγωγού μας να βρουν τους ελαιώνες σε ακόμα καλύτερη κατάσταση από τη σημερινή. Θεωρητικά αυτό λέγεται και αειφορία, ή κάπως έτσι.

Συμπέρασμα: **Ορθή Ελαιοκομική Πρακτική είναι αυτό που υποδεικνύει ο επιβλέπων καθορίζοντας με ποιό τρόπο και μέχρι ποιό σημείο μπορούμε να «πιέσουμε» έναν ελαιώνα για αυξημένη απόδοση, με όλη την προσοχή μας στραμμένη στο περιβάλλον.** Δεν είναι δηλαδή ένα κείμενο προ-κατασκευασμένο, για πάσα χρήση, όπως το κρεβάτι του Προκρούστη.

Τα πρώτα στοιχεία για όλα αυτά συγκεντρώθηκαν σε μια μικρή ταινία DVD που μοιράστηκε από την ΡοδαξΑγρο.

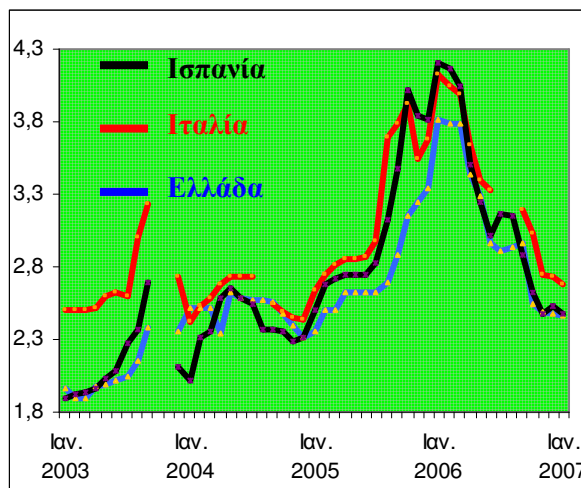
Αυτή η αρχική διαδικασία είναι κάτι σαν «βάπτισμα του πυρός» για κάθε νέο παραγωγό, μια και συνεχώς εντάσσονται νέοι παραγωγοί στο σύστημα ΚΟΡΕΠ, στις περιοχές που εφαρμόζεται. Η σημασία της πρώτης φάσης είναι να διαπιστώσει ο παραγωγός ότι με επαρκείς τεχνικές υπηρεσίες, η επιστήμη μπορεί να τον βοηθήσει πιο πολύ από την «εμπειρία» για καλύτερες και σταθερές αποδόσεις. Αλλά, και για καλύτερο περιβάλλον. Πάλι για καλό δικό του και του ελαιώνα του είναι, μακροπρόθεσμα.

Μέχρι που φτάνει η Ορθή Πρακτική;

Το καλό της Ορθής Πρακτικής δεν φαίνεται από τη μία ημέρα στην άλλη. Η επιμονή του επιβλέποντα και η υπομονή του παραγωγού ανταμείβονται τελικά, και ο παραγωγός ξέρει τι πρέπει να κάνει κάθε χρόνο. Όμως η Ορθή Πρακτική δεν αλλάζει τα πράγματα, δεν «κινείται». Όσο και να βοηθήσει έναν παραγωγό να βελτιώσει τις αποδόσεις του, δεν βελτιώνει τη θέση του στην αγορά. Όσο παραμένει ο καθένας μόνος του, η παραγωγή δεν μπορεί να οργανωθεί και να απευθυνθεί με αξιώσεις στην αγορά, ώστε να βελτιωθεί το οικονομικό του αποτέλεσμα. Αυτό το διαισθάνονται καλά οι παραγωγοί μας και γι'αυτό θεωρούν ότι η Ορθή Πρακτική μπορεί να βοηθάει κάπως, αλλά δεν λύνει το κύριο πρόβλημά τους.

Ο φτωχός συγγενής ... και η πρώτη ύλη του

Αποδελτιώνοντας τις τιμές παραγωγού για το έξτρα παρθένο από το «Ελιά & Ελαιόλαδο» της πενταετίας που πέρασε, βλέπει κανείς μια απογοητευτική εικόνα για τα λάδια μας. Πάντα τελευταίοι στην τιμή!

Ο ΙΔΑΝΙΚΟΣ ΕΛΑΙΩΝΑΣ

A. Χαρακτηριστικά που δεν μεταβάλλονται	Ποικιλία και ηλικία
1. Μητρικό Πέτρωμα: Αλλουβιακό > Αργιλική Μάργα > Σχιστόλιθος > Κροκαλοπαγές >	
2. Υδατοϊκανότητα εδάφους: (ιδανική)	30%
3. Ικανότητα ανταλλαγής κατιόντων	>18meg/100g εδάφους
4. Εκθεση στον ήλιο	Προσήλιο
5. Ετήσιες Βροχοπτώσεις (Ελάχιστες)	600 mm Καλή κατανομή
B. Χαρακτηριστικά που αλλάζουν δύσκολα	
6. pH:	6,0 – 7,5
7. Ευαισθησία του εδάφους σε διάβρωση	Μικρή
8. Βάθος Εδάφους	>120cm
9. Επιφανειακή κάλυψη με χαλίκια & πέτρες διαμέτρου	~35%
10. Πορώδες του εδάφους	65%
11. Διηθητικότητα (cm/min)	1,2
12. Στράγγιση (εκτίμηση)	Καλή
13. Κλίση Εδάφους %	<8%
14. Ελάχιστη Εδαφική Υγρασία ξηρικού ελαιώνα το	>20% πάνω από το Σημείο
Γ. Χαρακτηριστικά που μπορούν να αλλάξουν σχετικά εύκολα	
15. Περιεκτικότητα σε οργανική ουσία	3,0% - 4,0%
16. Φαινόμενο Ειδικό Βάρος (g/cm ³)	<1,4
17. Περιεκτικότητα σε άλατα (dS/m)	<2,5
18. Συνολική Εδαφοκάλυψη μέχρι την αρχή του Μαρτίου	~50%
19. Ποικιλία ζιζανίων (ελάχιστος αριθμός ειδών)	>5
20. Σύνθεση ζιζανίων	Ετήσια, Χειμωνιάτικα
21. Βιοποικιλότητα	Μεγάλη

ΟΡΘΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ
=Μετρήσεις

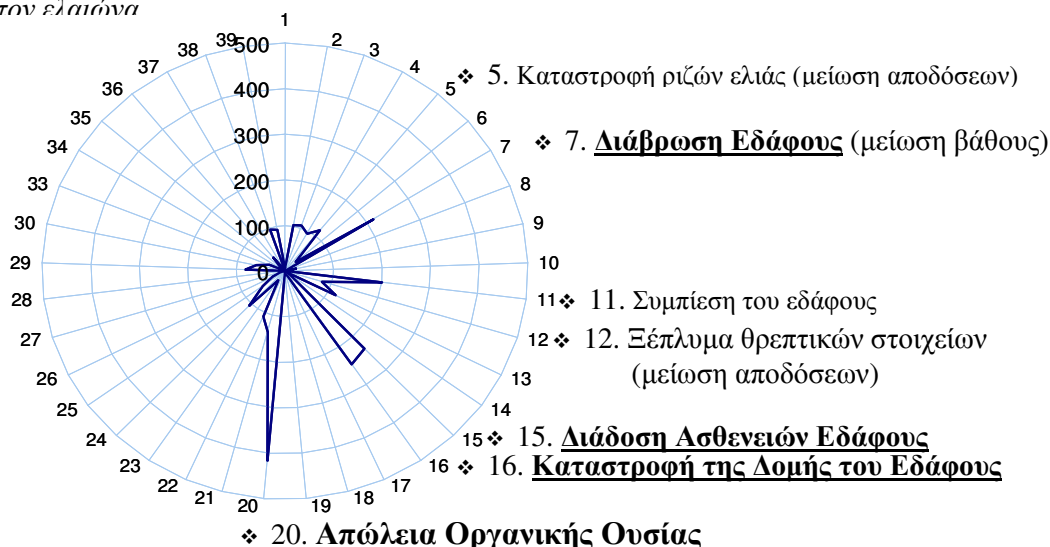
Σε κάθε ελαιώνα ο επιβλέπων θα επιδιώξει με οδηγίες να βελτιώσει όσες ιδιότητες επιδέχονται αλλαγή, ώστε να προσεγγίσει τις άριστες τιμές.

Θα δώσει οδηγίες για τη θρέψη των δένδρων, την άρδευση, το κλάδεμα και τη συγκομιδή, ώστε να μεγιστοποιήσει την παραγωγή, καθώς και οδηγίες για την προστασία της από εχθρούς.

Για κάθε οδηγία του εξετάζει τις πιθανές επιπτώσεις, σύμφωνα με τις ιδιότητες του ελαιώνα και της περιοχής

ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ ΕΝΟΣ ΕΛΑΙΩΝΑ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ (Παράδειγμα Ανάλυσης Επικινδυνότητας βάσει των Ιδιοτήτων του Ελαιώνα)

Παράδειγμα επιπτώσεων από το σκάψιμο με φρέζα, σε σχετικά επίπεδο ξηρικό ελαιώνα. Εδώ, η απαλλαγή από τα ζιζάνια πρέπει να γίνει με ιδιαίτερη προσοχή στη χαμηλή οργανική ουσία, που η απώλειά της είναι η σοβαρότερη από τις 39 διαφορετικές πιθανές επιπτώσεις στο περιβάλλον και τον ελαιώνα

ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ

(Μπλέ γράμματα = θετικές επιπτώσεις, Μαύρα γράμματα = αρνητικές) (**Bold** = "Σημαντικές" Επιπτώσεις).

ΚΛΑΔΕΜΑ

Βελτίωση ελαιοπεριεκτικότητας του καρπού

Βελτίωση παρενιαυτοφορίας των δένδρων

Απώλεια οργανικής ουσίας - κίνδυνος πυρκαϊάς

Μακροβιότητα φυτικού κεφαλαίου

Μεταφορά φυτοπαθογόνων

Ατυχήματα κλαδευτών

ΣΥΓΚΟΜΙΔΗ

❖ **Μείωση αποδόσεων** (χρόνος συγκομιδής)

❖ **Υποβάθμιση ποιότητας** (συνθήκες συγκομιδής-αποθήκευσης)

❖ Ατυχήματα εργατών

❖ Τραυματισμός δένδρων - επιδείνωση φυτοϋγείας & αποδόσεων

❖ Ρύπανση της ατμόσφαιρας-φαινόμενο θερμοκηπίου

ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

❖ **Βελτίωση ποιότητας καρπού (δάκος) - αύξηση αποδόσεων**

❖ **Χημική ρύπανση περιβάλλοντος (αέρας, νερά, έδαφος)**

❖ **Κατάλοιπα ΦΠΠ στο λάδι**

❖ Αλλοίωση βιοποικιλότητας (έδαφος και φυτεία)

❖ Δημιουργία ανθεκτικών στελεχών

❖ Δηλητηρίαση χειριστή

❖ Αισθητική & χημική ρύπανση περιβάλλοντος

❖ Ρύπανση της ατμόσφαιρας-φαινόμενο θερμοκηπίου

ΛΙΠΑΝΣΗ

❖ **Βελτίωση ελαιοπεριεκτικότητας**

❖ **Βελτίωση αποδόσεων της καλλιέργειας**

❖ Αλλοίωση χλωρίδας

❖ Αλλοίωση του pH του εδάφους (κυρίως οξίνιση)

❖ Χημική ρύπανση νερών-εδάφους με νιτρικά, βαρέα μέταλλα

❖ Αισθητική ρύπανση περιβάλλοντος (κενοί σάκοι)

❖ Χημική ρύπανση περιβάλλοντος (νερά, έδαφος)

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΖΙΖΑΝΙΩΝ ΜΕ ΖΙΖΑΝΙΟΚΤΟΝΑ

❖ **Διακοπή ανταγωνισμού για νερό - αύξηση αποδόσεων**

❖ **Αύξηση οργανικής ουσίας στο έδαφος**

❖ Χημική ρύπανση περιβάλλοντος (αέρας, νερά, έδαφος)

❖ **Αλλοίωση/μείωση ζιζανιοχλωρίδας-βιοποικιλότητας-πανίδας**

❖ Δηλητηρίαση χειριστή

❖ Φυτοτοξικότητα στην καλλιέργεια

❖ Ρύπανση της ατμόσφαιρας-φαινόμενο θερμοκηπίου

❖ Κατανάλωση ενέργειας

❖ Αισθητική & χημική ρύπανση του περιβάλλοντος

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΔΑΦΟΥΣ ΜΕ ΣΚΑΨΙΜΟ

❖ **Συγκράτηση εδαφικής υγρασίας-καταστροφή ζιζανίων**

❖ **Καταστροφή δομής - διάβρωση εδάφους - ερημοποίηση**

❖ **Συμπύεση-δημιουργία αδιαπέραστου στρώματος (hard pan)**

❖ **Δημιουργία συνθηκών για έκπλυση θρεπτικών στοιχείων**

❖ **Αλλοίωση ενδιαιτημάτων πανίδας- βιοποικιλότητας εδάφους**

❖ **Καταστροφή οργανικής ουσίας**

❖ Διάδοση εδαφογενών ασθενειών & πολυετών ζιζανίων

❖ Κατανάλωση ενέργειας

❖ Ρύπανση της ατμόσφαιρας-φαινόμενο θερμοκηπίου

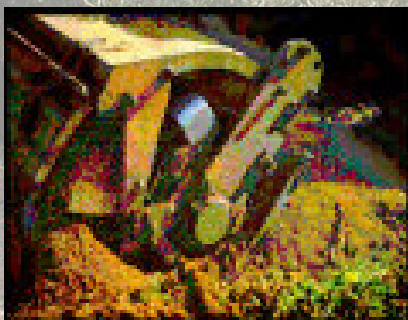
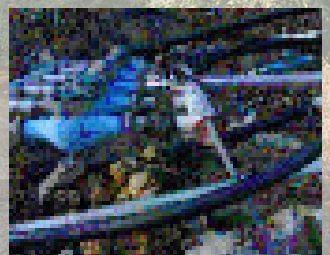
❖ Ρύπανση περιβάλλοντος: μπαταρίες, ορκετέλαια, ελαστικά

❖ Ατυχήματα των χειριστών του εξοπλισμού

ΑΡΔΕΥΣΗ

❖ **Βελτίωση αποδόσεων**

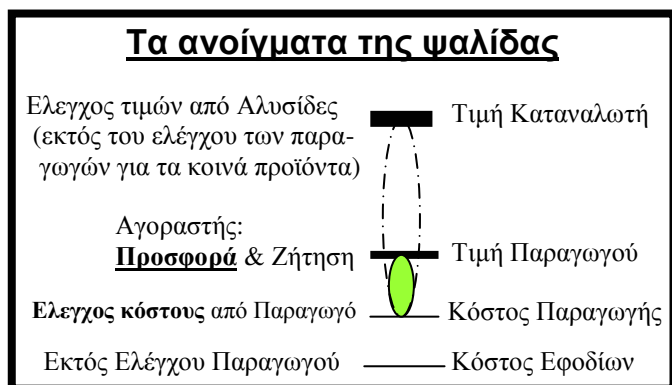
❖ Εξάντληση φυσικών πόρων

Η ερμηνεία για την διαφορά φαίνεται αυτονόητη. Φταίει η ανοργανωσιά της παραγωγής του λαδιού. Η πολυ-διάσπαση των παραγωγικών μονάδων μας. Η ασάφεια και αστάθεια της συνολικής ποιότητας του λαδιού που προσφέρουμε ως χώρα. Ενώ το «όλον ελαιόλαδον» που παράγουμε προτιμάται από τους αγοραστές, αντιμετωπίζεται στις επί μέρους συναλλαγές ως «κοινό» (commodity). Πρώτη ύλη! Μπαίνει στην ίδια προσφορά με τα λάδια του σωρού. Πως να διεκδικήσει έτσι καλύτερη τιμή;

Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΦΑΣΗ – ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Αυτή στοχεύει σε «επικερδή παραγωγή ελαιολάδου ποιότητας», δηλαδή ταυτόχρονα σε δύο μέτωπα, το «κέρδος» και την «ποιότητα». Χρειάζονται εξηγήσεις όμως για αυτούς τους όρους σε αυτό το κείμενο. Κέρδος είναι φυσικά η διαφορά ανάμεσα στο κόστος παραγωγής και την τιμή πώλησης του λαδιού. Η τιμή πώλησης ενός «κοινού» προϊόντος (μη-σπεσιαλιτέ) είναι υπό τον έλεγχο μόνο των τελευταίων κρίκων της αλυσίδας διακίνησης, πριν τον καταναλωτή. Όσο ο παραγωγός παράγει «κοινό προϊόν» δεν μπορεί να την επηρεάσει. Εκτός, αν αναγνωριστεί, ως «προϊόν ειδικής ποιότητας». Αυτό δεν είναι αδύνατον, όπως θα δούμε πιο κάτω, αλλά είναι πολύ ακριβή υπόθεση και χρονοβόρα. Δεν μπορεί λοιπόν να είναι ο άμεσος στόχος. Για να ανοίξει η ψαλίδα του κέρδους για τον παραγωγό δύο πράγματα είναι άμεσα δυνατά.

Επείγει -όσο βοηθούν ακόμα οι επιδοτήσεις- να μειωθεί το κόστος ανά λίτρο του ελληνικού λαδιού, για να διατηρεί τη θέση του στην αγορά επικερδώς για τους παραγωγούς, ακόμα και όταν μειώνεται η τιμή από το διεθνή ανταγωνισμό. Παράλληλα, πρέπει να βελτιωθεί η «ποιότητα της προσφοράς». Αυτή δεν αφορά μόνο τις προδιαγραφές του ίδιου του λαδιού αλλά τη συνολική «ποιότητα» που πετυχαίνουν οι παραγωγοί-προμηθευτές. Κυρίως, την αξιοπιστία για την τήρηση των συμφωνιών με τους αγοραστές, ως προς τις ποσότητες, τις προδιαγραφές, τους χρόνους παράδοσης, τη συσκευασία, κλπ. κλπ.

Αυτά όμως δεν μπορεί να τα κάνει μόνος του ένας μικροπαραγωγός ενός θύλακα, όσο Ορθή Πρακτική

και να κάνει κάθε χρόνο. Λόγω του αμελητέου όγκου που παράγει δεν συνομιλεί ο ίδιος με την αγορά.

Το πράγμα αλλάζει αν πρόκειται για την διαχείριση του λαδιού από μερικές χιλιάδες στρέμματα, όλων των ελαιώνων, όλων των παραγωγών του θύλακα, που εφαρμόζουν Ολοκληρωμένη Διαχείριση.

Στόχοι: Κόστος Παραγωγής και Ποιότητα

Μια μεγάλη ομάδα παραγωγών, μπορεί να κινήσει την Ορθή Πρακτική προς ένα στόχο. Να μειώσει το κόστος παραγωγής και να πετύχει τον έλεγχο της ποιότητας σε όγκο προϊόντος αρκετά μεγάλο για μια καλή προσφορά στην αγορά. Αυτά αποτελούν το αντικείμενο της δεύτερης φάσης. Είναι δε ο μόνος τρόπος να δουν οι παραγωγοί τι τους προσφέρει η Ολοκληρωμένη Διαχείριση. Δεν είναι βέβαια και τόσο εύκολο πράγμα. Οι παραγωγοί συνήθως είναι απρόθυμοι να παραδεχτούν ότι οι πρακτικές που ακολουθούν εμπειρικά μπορεί όχι μόνο να μην είναι οι πιο οικονομικές, αλλά ακόμα και να μειώνουν το οικονομικό τους αποτέλεσμα. Ούτε και ότι ποιότητα δεν είναι μόνο η χαμηλή οξύτητα. Χρειάζεται πολύ και μεθοδική δουλειά από τον επιβλέποντα, μέχρι να φανεί η διαφορά. Ενα ειδικά σχεδιασμένο Σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης, από την ΡοδαξΑγρο βοηθάει τους επιβλέποντες να τα καταφέρουν, για να φτάσουν όσο πιο γρήγορα γίνεται στην Τρίτη Φάση, που είναι και πιο δύσκολη. Το αντικείμενό της είναι η οργάνωση των παραγωγών για τη διάθεση του προϊόντος που παράγεται με ελεγχόμενο τρόπο σε μεγάλη κλίμακα. Επίσης η προσπάθεια για την αναγνώρισή του από την αγορά ως νέα κατηγορία προϊόντων «Υψηλής Περιβαλλοντικής Ποιότητας»

Μέρος 2^ο: **Το κόστος παραγωγής του ελαιολάδου**
 Όπως εξηγήθηκε στο προηγούμενο μέρος, ο δρόμος για τη βελτίωση του κατά στρέμμα εισοδήματος ενός ελαιοκαλλιεργητή περνάει από το κόστος παραγωγής. Σ' αυτό ανοίγονται σημαντικά περιθώρια βελτιώσεων με την Ολοκληρωμένη Διαχείριση, για ένα πολύ ενδιαφέροντα λόγο. Όσο περίεργο και αν φαίνεται, η επικοινωνία μεταξύ των παραγωγών στον ίδιο τόπο είναι ελλιπής. Θεωρούν -τελείως εσφαλμένα- ως αυτονόητο ότι όλοι κάνουν τα ίδια λίγο-πολύ, με τα ίδια αποτελέσματα. Για αυτά φταίει πάντοτε ο τόπος κι ο καιρός, και ποτέ οι άνθρωποι.

Με την Ολοκληρωμένη Διαχείριση ο επιβλέπων μπορεί να δείξει σε ένα ελαιοπαραγωγό το πως τα πάει, σε σύγκριση με τους άλλους στον ίδιο τόπο, την ίδια χρονιά. Σε ποιά σημεία θα μπορούσε είτε να βελτιωθεί ο ίδιος, ή αυτός να δείξει στους άλλους πως πετυχαίνει καλύτερες επιδόσεις. Εξημώντας τα δικά τους παραδείγματα βελτιώνεται η διάδοση της πληροφορίας. Η στρατηγική σημασία της οποίας αναγνωρίζεται πλήρως. Εξ' ου και το γνωμικό «**καλύτερα να κατέχεις, παρά να έχεις**».

Α' Στόχος: Μείωση του κόστους παραγωγής

Οι παραγωγοί σπάνια κατέχουν το πόσο είναι το κόστος παραγωγής του λαδιού τους. Οι διαφορές μεταξύ ελαιώνων ως προς το κόστος μπορεί αν είναι τεράστιες. Από τα μέχρι στιγμής αναλυμένα στοιχεία 1510 ελαιώνων που μαζεύτηκαν -σε διάφορα μέρη στην Ελλάδα- βρέθηκαν 153 με κόστος λιγώτερο από 1,0 € το κιλό, ενώ άλλοι 141 με κόστος πάνω από 4€ το κιλό! Αυτό, χωρίς να συνυπολογιστεί το κόστος για την καλλιέργεια των 604 επιπλέον ελαιώνων που δεν μαζεύτηκαν καθόλου το 2007-2008, λόγω είτε της παρεναιτοφορίας ή/και της ξηρασίας.

Από αυτά τα στοιχεία φαίνεται ότι το συμμάζωμα του κόστους με πλήρη εφαρμογή της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης ίσως είναι πιο άμεσος στόχος από την ουτοπία της «καλύτερης τιμής» που προσδοκούν οι παραγωγοί από την «πιστοποίηση».

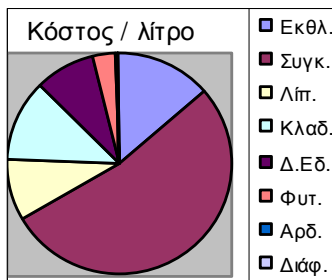
Σε ένα μεγάλο θύλακα (π.χ. 100 παραγωγοί) που έχει ένα ώριμο σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης, π.χ. μετά από 3-4 χρόνια από το ξεκίνημά του, μπορεί να τεθεί ως σκοπός, η μείωση του κόστους παραγωγής, μέσω των εξής επιμέρους στόχων:

1. Αύξηση απόδοσης σε καρπό
2. Μείωση των απωλειών από διάφορα αίτια
3. Αύξηση ελαιοπεριεκτικότητας
4. Μείωση της παρεναιτοφορίας
5. Εκλογίκευση της χρήσης των εισροών

Το κακό είναι ότι όλα αυτά μπερδεύονται μεταξύ τους. Οι ελαιοπαραγωγοί ακολουθούν διαφορετικές μεταξύ τους Ορθές Πρακτικές, που το αποτέλεσμα διαφέρει πολύ από τις άλλες καλλιέργειες. Για

παράδειγμα, η ιδιορρυθμία του ελαιόδενδρου να παράγει σε διετή βλαστό αποσυντονίζει αρκετούς παραγωγούς, με αποτέλεσμα να επιτείνουν την παρεναιτοφορία.

Ο επιβλέπων πρέπει να καταφέρει να «δαμάσει» το κόστος ενός συνόλου παραγωγών, σε ποικιλία ελαιώνων, σε διαφορετικά εδάφη, περιβάλλοντα κλπ. Το όπλο του είναι η επάρκεια και η ποιότητα των πληροφοριών που συγκεντρώνει με τις μετρήσεις, όπως αναφέρθηκε στην αρχή αυτού του κειμένου. Ας δούμε όμως κάθε στοιχείο του κόστους χωριστά, στο Διάγραμμα 1. Όπως είναι ήδη γνωστό η συγκομιδή και η έκθλιψη αποτελούν την μερίδα του λέοντος στο κόστος παραγωγής του ελαιολάδου.

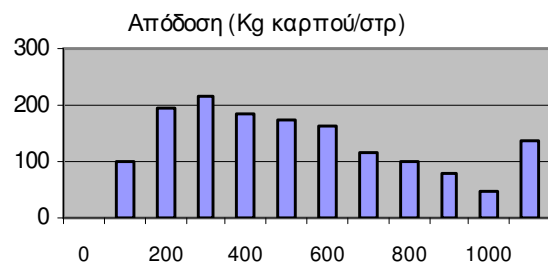

Παρά το ότι αυξάνονται και τα δύο ανάλογα με το φορτίο, η διαφορά στο κόστος παραγωγής μεταξύ των πολύ παραγωγικών ελαιώνων και αυτών με τη χαμηλότερη απόδοση είναι πολύ

σημαντική. Έτσι, για τους 223 ελαιώνες που είχαν απόδοση πάνω από 150 κιλά/στρέμμα, το συνολικό κόστος ήταν 1,34 € ανά κιλό λαδιού. Αντίθετα, διπλάσιοι (446) ελαιώνες με πολύ χαμηλή απόδοση, λιγότερη από 50 κιλά λάδι στο στρέμμα είχαν κόστος 2,10 € ανά κιλό. Συνεπώς, το αυτονόητο «όσο γίνεται περισσότερα κιλά λάδι στο στρέμμα» σημαίνει όχι μόνο μεγαλύτερη είσπραξη, αλλά και χαμηλότερο κόστος. Πόσο όμως μπορεί να βγάλει ο ελαιώνας μας χωρίς να πιέσουμε το περιβάλλον;

Α1. Αύξηση της απόδοσης σε καρπό / στρέμμα

Η παραλλακτικότητα των αποδόσεων σε καρπό ανά στρέμμα, όπως φαίνεται στο επόμενο διάγραμμα είναι υπερβολικά μεγάλη στις ελιές μας, ακόμα και μέσα σε κάθε κατηγορία (ξερικές – ποτιστικές). Ο μέσος όρος ήταν 465 κιλά καρπός/στρέμμα, για τα 8100 στρέμματα των ελαιώνων που συγκομίστηκαν το 2007. Στο διάγραμμα 2 πιο κάτω φαίνεται η

μεγάλη απόκλιση ανάμεσα σε χαμηλές αποδόσεις, κάτω από 200 κιλά καρπό στο στρέμμα, από την μία,

και πάνω από 1000 κιλά στρέμμα. Βέβαια, η εικόνα μπερδεύεται κάπως από την παρεννιαυτοφορία, αλλά αυτή δεν ευθύνεται και τόσο, στην πράξη.

Ενα σημαντικό εύρημα αυτής της ανάλυσης ήταν το ότι το 28% των ελαιώνων δεν συγκομίστηκε. Αιτία

είναι ο συνδυασμός παρεννιαυτοφορίας και μικρού μέγεθος των ελαιώνων.

Στην άσοδη χρονιά δεν πάει κανείς στις ελιές. Αρα, στον καρπό που μένει πάνω στα δένδρα ανάξιος να μαζευτεί,

πάει μόνο ο δάκος. Έχουμε αρχίσει να προβληματιζόμαστε για το ρόλο που μπορεί να έχουν αυτοί οι ελαιώνες στις παραλιακές περιοχές -με ήπιο χειμώνα- στην εξέλιξη των πληθυσμών του δάκου. Παρακολουθούμε, μετρώντας τους χειμερινούς πληθυσμούς. Θα δούμε.

Η αύξηση της παραγωγής ίσως είναι ο πιο εύκολος από τους στόχους μας. Οι παραγωγοί που είναι ήδη στο πρόγραμμα πάνω από δύο χρόνια, έχουν μεγαλύτερες αποδόσεις από αυτούς

που εντάχθηκαν παραμονές της συγκομιδής. Η αρχική αυτή βελτίωση επιτυγχάνεται μόνο και μόνο διορθώνοντας κυρίως την λίπανση, με βάση τις αναλύσεις εδάφους και την φυλλοδιαγνωστική. Το περιθώριο για αύξηση της παραγωγής θα εξαντληθεί όταν θα ολοκληρωθεί και η βελτίωση του κλαδέματος, και η ευστοχία της άρδευσης στους ποτιστικούς ελαιώνες. Εκτιμούμε ότι σε ένα ελαιώνα χρειάζονται δύο-τρία χρόνια γιαυτό. Δουλειά του επιβλέποντος είναι να παρακολουθεί την πορεία του κάθε ελαιώνα προς τον δικό του δυναμικό παραγωγής, που έχει τεθεί ως στόχος. Ο τρόπος βελτίωσης των αποδόσεων έχει να κάνει με την επιτυχία δημιουργίας ετήσιας βλάστησης σε καλή ισορροπία με την ανθοφορία, την άνοιξη, μέχρι την καρπόδεση. Η λίπανση, το κλάδεμα και η διαχείριση του νερού, σχεδιάζονται για να συγκλίνουν σε αυτόν τον στόχο, κάθε χρόνο.

A2. Ελαχιστοποίηση των απωλειών σε καρπό

Καθώς προσπαθούμε να αυξήσουμε την παραγωγή, καλό είναι να έχουμε το νου μας να μην συμβεί το αντίστροφο. Να έχουμε δηλαδή απώλειες που μειώνουν την απόδοση σε καρπό. Οι απώλειες οφείλονται είτε σε αναποδιές του καιρού ή σε

προσβολές των δένδρων από εχθρούς, κυρίως από έντομα και από ασθένειες. Παρακολουθώντας τους πληθυσμούς των εντόμων δεν έχει επιβεβαιωθεί μέχρι στιγμής κάποιο εντομολογικό αίτιο που να

προκαλεί συστηματικά μετρούμενη ζημιά στην παραγωγή, εκτός ίσως από την καλόκορι στην δυτική Πελοπόννησο.

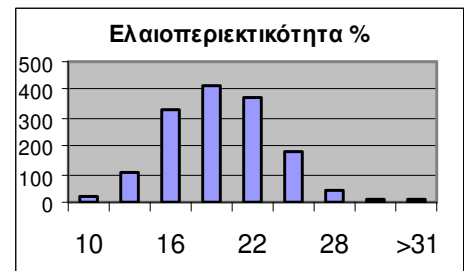
Σποραδικά βέβαια

εντοπίζονται κάποια προβλήματα αλλά λύνονται με κατά περίπτωση αντιμετώπιση. Πιο πολλές απώλειες έχουμε συνήθως από τις ανθρώπινες αστοχίες, όπως μεγάλη ζημιά στην βλάστηση κατά τη συγκομιδή, ή σε ανωμαλίες λόγω ακαταλληλότητας της θρέψης ή της άρδευσης σε σημείο που να οδηγήσουν σε ακαρπία. Επίσης, κατά τον ψεκασμό με διασυστηματικά ζιζανιοκτόνα, η αμέλεια των παραγωγών που δεν διασφαλίζουν ότι το ψεκαστικό νέφος (αχνούρα) δεν πάει στα φύλλα της ελιάς, κάνοντας ζημιά σε βάθος χρόνου

A3. Αύξηση της ελαιοπεριεκτικότητας

Η

ελαιοπεριεκτικότητα σε περίπου 400 από τους ελαιώνες ήταν γύρω στο 20%.

Η έντονη

αποκλίσεις μεταξύ ελαιώνων, λίγο οφείλονται στο χρόνο συγκομιδής ή στην λίπανση. Κυρίως είναι θέμα προσοχής κατά το κλάδεμα, για την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη έκθεση των φύλλων στον ήλιο. Παρατηρείται μεγάλη ποικιλία των πρακτικών που ακολουθούν οι παραγωγοί, από παράδοση κυρίως. Η βελτίωση αυτών των πρακτικών με κατάρτιση είναι χρονοβόρα και δύσκολη, αλλά αποδίδει. Το καλό είναι ότι δείχνουν πολύ ενδιαφέρον οι παραγωγοί, μια και για το κλάδεμα δεν είχαν συστηματική πληροφόρηση μέχρι τώρα.

A4. Μείωση της παρεννιαυτοφορίας.

Από τους παραγωγούς -και όχι μόνο- εκλαμβάνεται ως φυσικό βιολογικό φαινόμενο. Επειδή όμως και η ίδια η άσκηση της γεωργίας «αφύσικο φαινόμενο» είναι, αφού έχουμε αποφασίσει να επεμβαίνουμε στη φύση (όσο λίγο και να είναι αυτό), δεν μπορούμε να αφήσουμε την παρεννιαυτοφορία ως «κισμέτ». Στο

κάτω-κάτω, ζημιώνει τα δένδρα όταν είναι πολύ έντονη. Μπορεί να κάνουν πάνω από δύο χρόνια να συνέλθουν. Ακόμα και ήπια να είναι, ανεβάζει το κόστος παραγωγής. Κάθε δαπάνη σε ελαιώνα που δεν παράγει καθόλου φέτος, μπορεί να δημιουργεί προσδοκία κέρδους για του χρόνου, αλλά επιβαρύνει το κόστος του φετινού λαδιού που παράγεται από τους άλλους ελαιώνες του παραγωγού.

Σε μερικές ομάδες παραγωγών έχει ελαχιστοποιηθεί ήδη η παρεννιαυτοφορία. Η χρονιά της άσοδης έχει απόδοση όσο περίπου το 80% της χρονιάς της βεντέμας. Στόχος της

προσπάθειάς μας είναι η αποκατάσταση της ίδιας περίπου παραγωγής κάθε χρόνο. Και εδώ βρίσκουμε έντονες διαφορές μεταξύ ελαιώνων, οι οποίες οφείλονται στην διαχείριση που ακολουθείται, με πρώτους ενόχους το κλάδεμα, την καθυστέρηση της συγκομιδής, το παραφύρ-τωμα των δένδρων κάποια χρονιά, κλπ. Μπορεί βέβαια να ξεκινήσει και από καιρικά φαινόμενα (παγετός).

Η κατάρτιση των παραγωγών στο κλάδεμα και στη γενικότερη διαχείριση του ελαιώνα, τον άριστο χρόνο χρήσης των εισροών (λίπανση κυρίως, αλλά και άρδευση) τον χρόνο συγκομιδής, κλπ είναι τα μέσα που χρησιμοποιούν οι επιβλέποντες για τη διόρθωση της παρεννιαυτοφορίας.

A5. Εκλογίκευση της χρήσης των εισροών (και του εξοπλισμού)

Ως εισροές εκτός των χημικών (φυτοφάρμακα και λιπάσματα) εννοούνται το νερό άρδευσης και τα καύσιμα για τον εξοπλισμό. Η χρήση τους γίνεται μόνο εμπειρικά από τους παραγωγούς μας, πράγμα που συχνά αυξάνει το κόστος! Για παράδειγμα, το φρεζάρισμα, έχει βρεθεί ότι αυξάνει το κόστος άμεσα -πληρώνοντας- αλλά και έμμεσα, κάνοντας ζημιές που χρειάζονται κόστος για να διορθωθούν. Οι σημαντικότερες από αυτές είναι η **διάβρωση** και η καταστροφή της οργανικής ουσίας στο έδαφος. Η πρώτη οδηγεί σε απώλεια ενός μέρους του λιπάσματος που προστέθηκε νωρίτερα, μαζί με το γόνιμο χώμα. Η δεύτερη δεν επιτρέπει να ξαναγίνει γόνιμο το χώμα, οπότε θα εξαρτάται όλο και περισσότερο από την προσθήκη λιπασμάτων. Η φρέζα είναι ο πιο ζημιογόνος τρόπος που έχουν βρεί τα τελευταία 50 χρόνια οι παραγωγοί μας για να συκρατούν την υγρασία στο έδαφος.

Στις ζημιές που μπορεί να κάνει ο παραγωγός με κακή χρήση του εξοπλισμού του συγκαταλέγονται και η συμπίεση του εδάφους από τα βαριά τρακτέρ, το κόψιμο των ριζών από το άσκοπα βαθύ όργωμα, αλλά και συμβολή σε παραγωγή αερίων θερμοκηπίου για το οποίο γίνεται τόσος λόγος διεθνώς.

Ελαιώνες ακαλλιέργητοι για πάνω από 5-6 χρόνια συσσωρεύουν αρκετή οργανική ουσία 4% ή και

5% ξεπερνώντας ακόμα και τον ιδανικό ελαιώνα! Προσπαθούμε με μετρήσεις να δούμε πόσο ενεργό είναι το έδαφος σε τέτοιους ελαιώνες ώστε -αν δημιουργεί μόνο του αρκετό άζωτο- να μειώσουμε την ανάγκη για πρόσθετη αζωτούχο λίπανση. Το ίδιο πετυχαίνουμε σπέρνοντας ένα ψυχανθές (π.χ βίκος). Το λάδι που βγάζουμε από τον ελαιώνα πρακτικά δεν έχει μέσα του ούτε άζωτο ούτε φωσφόρο ούτε κάλιο. Αυτά βρίσκονται στις υπόλοιπες «εκροές». Αν αυτές τις ανακυκλώνουμε αντί να τις πετάμε, ίσως να πλησιάσουμε το όραμα της αειφορίας. Δηλαδή,

- αν δεν καίμε τα κλαδιά κατά το κλάδεμα, αλλά τα θρυμματίζουμε και τα αφήνουμε στο έδαφος,
- ...το ίδιο και με α ξερά ή κομμένα ζιζάνια,
- Αν βρούμε τρόπο να επιστρέψουμε στον ελαιώνα μας τον κατσίγαρο που του αναλογεί – για όσους παραγωγούς είναι πρακτικά εφικτό, τότε ...η ανάγκη για προσθήκη εισροών σε θρεπτικά στοιχεία

γίνεται ελάχιστη. Αυξάνει η οργανική ουσία και η βιολογική δραστηριότητα στο έδαφος. Έτσι, κρατάει καλύτερα το νερό και τα θρεπτικά στοιχεία.

Αρα, καλύτερες αποδόσεις!

Για τα αγροχημικά η μόνη λύση που έχουμε είναι να ακολουθούμε το δόγμα «όσο και όποτε απαιτείται» που προσδιορίζεται μόνο με μετρήσεις και έκδοση οδηγιών -υποχρεωτικά- από τον επιβλέποντα για κάθε χρήση χημικών.

Η προσπάθεια μείωσης του κόστους των εισροών, όπως τα φυτοφάρμακα, με το παζάρι για εκπτώσεις, με επιλογή του πιο φτηνού, κλπ είναι μόνο άδικος κόπος, αφού -όπως φαίνεται στο διάγραμμα 1- η συμμετοχή των φυτοφαρμάκων στο κόστος παραγωγής είναι αμελητέα.

Άλλες πηγές κόστους - Υπηρεσίες

Με όλα όσα αναφέρθηκαν στις προηγούμενες σελίδες βρίσκουμε κάθε φορά το πραγματικό κόστος ελαιοκαλλιέργειας, για τους συγκεκριμένους όμως παραγωγούς. Με βάση αυτό, θα δούν σε ποιά τιμή πρέπει να πουληθεί το λάδι τους προκειμένου να βγάλουν τα έξοδά τους, και -μακάρι να έχουν και κέρδος. Το κόστος αυτό δεν είναι καθόλου σταθερό. Παραλλάσσει πολύ στον χρόνο, με βάση κυρίως την απόδοση του ελαιώνα. Γιαυτό χρειάζεται καλή παρακολούθηση, η οποία στηρίζεται στην καλή καταγραφή όλων των σχετικών στοιχείων. Αυτή η διαδικασία της καταγραφής είναι το Α και το Ω στην Ολοκληρωμένη Διαχείριση. Αλλά, και η αχίλλειος πτέρνα της, αν γίνει ενδώσουμε στην απροθυμία των περισσότερων παραγωγών να γράφουν έγκαιρα και με ακρίβεια. Επειδή αυτό θα ήταν άδικο, ειδικά για τη γεωργική δραστηριότητα, αφού από αυτήν -όπως πιστεύεται σήμερα- ξεκίνησε ο άνθρωπος να γράφει, εδώ και χιλιάδες χρόνια, εξετάζουμε συνεχώς νέες μεθόδους διευκόλυνσης της καταγραφής από τους παραγωγούς.

Ο επιβλέπων μπορεί να τους βοηθάει να συνηθίσουν να καταγράφουν τα στοιχεία παραγωγής, με επιμονή, με αδιάλειπτη κατάρτιση, υπενθυμίσεις, επαλήθευση, έλεγχο, επιθεωρήσεις, κυρώσεις κλπ., μέσα από το Σύστημα Διαχείρισης. Συνήθως, μετά από 2-3 χρόνια αγώνα επιτυγχάνεται ένα ποσοστό πάνω από 80-85% των παραγωγών να κάνουν συστηματικά καταγραφές. Όλη όμως αυτή η προσπάθεια έχει κόστος, όπως και όλο το Σύστημα Διαχείρισης. Το κόστος υπηρεσιών. Δηλαδή, το κόστος του επιβλέποντα, των αναλύσεων, των μετρήσεων, της στατιστικής τους ανάλυσης, της διερεύνησης για νέες λύσεις, κλπ, κλπ.

Το πραγματικό κόστος υπηρεσιών υπολογίστηκε για μια μεγάλη ομάδα με ώριμο σύστημα διαχείρισης σε 0,09 € / κιλό λάδι. Θα μειωθεί, καθώς βελτιώνεται το σύστημα διαχείρισης και οι παραγωγοί γίνονται πιο συστηματικοί με τις καταγραφές και τις μετρήσεις. Και πρέπει να ελαχιστοποιηθεί στο απόλυτα αναγκαίο, και ταυτόχρονα όσο το δυνατόν πιο ανταποδοτικό, βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Δηλαδή, όχι μόνο να βγάζουν οι υπηρεσίες τα λεφτά τους, αλλά να είναι επένδυση για το παραγωγό, για

να τις πληρώνει πρόθυμα, και να μην κρέμεται από την επιδότησή τους.

Το κόστος μονάδας-Η γεωργία του παρονομαστή
Χρειαζόμαστε 5-10 χρόνια για να εξαντλήσουμε τα περιθώρια μείωσης του κόστους σε μια μεγάλη ομάδα παραγωγών η οποία εφαρμόζει εντατικά το σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης. Τον ίδιο χρόνο παίρνει και η προσπάθεια για την βελτίωση της διάθεσης, ώστε να μεγαλώσει η ψαλίδα του κέρδους για κάθε κιλό λάδι. Μόνο με αυτή την προσέγγιση έχουμε κάποια ελπίδα να παραμείνουμε ανταγωνιστικοί, ανεξάρτητα από τις επιδοτήσεις. Το κόστος παραγωγής της μονάδας του προϊόντος είναι καθοριστικό για το μέλλον κάθε επιχείρησης η οποία δεν έχει τον έλεγχο της τιμής πώλησης. Γιαυτό οι παράμετροι κόστους δεν μετριοούνται αυτόνομα (π.χ. πόσο κάνει το κιλό το λίπασμα) αλλά μόνο στον παρονομαστή: Το πόσο επιβαρύνουν το κιλό λάδι. Ένα «ακριβό» λίπασμα μπορεί να είναι πιο «φτηνό» τελικά, π.χ. γιατί δεν φεύγει εύκολα με τη βροχή. Αν όμως το κόστος ανά κιλό είναι που μετράει στην ανταγωνιστικότητα, για τον παραγωγό αυτό που μετράει είναι το πόσα λεφτά βγάζει από τις ελιές και αν του φτάνουν για να ζήσει.

Το περιβαλλοντικό κόστος και ποιόν αφορά

Πως όμως φτάσαμε στο κόστος ενώ μιλάμε για περιβαλλοντική διαχείριση? Δύο είναι οι λόγοι και σχετίζονται με μια θεώρηση του περιβάλλοντος πιο ανθρωποκεντρική από ότι συνηθίζεται.

1. Θέλουμε να συμφέρει η ελαιοκαλλιέργεια στον παραγωγό, για να μείνει η ελιά στη θέση της να σκεπάζει το έδαφος. Θέλουμε να γίνεται το χώμα της όλο και πιο γόνιμο, ώστε όταν φύγει να μπορέσει να γίνει δάσος και όχι έρημος, για να συγκρατεί το νερό, για την ζωή και τη βιοποικιλότητα. Για όλα αυτά, αυτός από τον οποίο κρεμόμαστε εμείς οι αστοί είναι ο ελαιοπαραγωγός. Πρέπει να βεβαιωθούμε ότι όλα αυτά θα τα κάνει χωρίς να θυσιάζει την δική του οικονομία, δηλαδή την ποιότητα της ζωής του.

2. Το ελαιόλαδο βελτιώνει ειδικά το διατροφικό περιβάλλον των καταναλωτών. Θέλουμε λοιπόν αφθονία προσφοράς λαδιού (για να είναι σε καλή τιμή) με τη μικρότερη δυνατή περιβαλλοντική επιβάρυνση στο (οικονομικό) κόστος. Δηλαδή, όσο γίνεται λιγότερα χημικά ανά λίτρο λαδιού, λιγότερη κατανάλωση νερού και ενέργειας. Να συμπιεστούν αυτές οι δαπάνες και ότι μένει από κόστος, να μένει στα χέρια του παραγωγού και στις τοπικές τεχνικές υπηρεσίες. Το ευτύχημα ειδικά με τα ελαιόδενδρα είναι ότι οι βελτιώσεις ως προς το κόστος είναι θέμα φροντίδας (διαχείριση του εδάφους, κλάδεμα) και όχι ακριβών εισροών. Το ίδιο συμβαίνει και με την ποιότητα του λαδιού.

Κέρδη και Ζημίες του ελαιοκαλλιεργητή

Εκτός λοιπόν από το κόστος παραγωγής, εξετάζουμε το οικονομικό αποτέλεσμα που έχει ο κάθε ελαιώνας για τον παραγωγό, όπως και το συνολικό αποτέλεσμα από όλη την γή του.

Δηλαδή τι εισόδημα είχε (τι εισέπραξε, μείον το τι πλήρωσε) και τι καθαρή πρόσοδο του απέδωσε η εργασία του (αν δηλαδή στο κόστος περιληφθούν και οι δικές του αμοιβές, ως εργαζόμενου). Όλα αυτά τα εξετάζουμε κατά στρέμμα, διότι ο παραγωγός έχει γή, στην οποία μπορεί να έχει βάλει λίγες ή πολλές ελιές. Οι επιδόσεις του κάθε ελαιώνα, περιλαμβάνονται στο ετήσιο «**ΔΕΛτίο ΕΠιδόσεων ΕΛαιώνα**». Εκδίδεται και ένα αντίστοιχο δελτίο ανά παραγωγό, για όλους του τους ελαιώνες. Με τα δελτία αυτά ο παραγωγός με την βοήθεια του επιβλέποντα «ανασκοπέι» το που βρίσκεται (δηλαδή τις επιδόσεις του), συγκριτικά με όλους τους υπόλοιπους παραγωγούς του θύλακα στον οποίο ανήκει. Έχοντας αυτήν την πλήρη και ακριβή πληροφορία (άλλωστε ο ίδιος έχει δώσει τα στοιχεία) πιο εύκολα θα συμφωνήσει στους στόχους και τους τρόπους βελτίωσης. Αυτή ακριβώς είναι η έννοια του «προγραμματισμού» στην Ολοκληρωμένη Διαχείριση, σύμφωνα με το AGRO 2-1. Αυτή η διαδικασία γίνεται σε τρία επίπεδα: Ελαιώνας-Παραγωγός-Ομάδας Παραγωγών.

Στο παράδειγμα ενός ΔΕΛτίου ΕΠιδόσεων ΕΛαιώνα φαίνεται η πραγματική εικόνα ενός παραγωγού, που χρειάζεται πολύ βελτίωση. Συγκεκριμένα: Μάλλον λόγω παρενιαυτοφορίας (έχει γραφτεί πρόσφατα στην ομάδα, οπότε δεν έχουμε αξιόπιστα στοιχεία για το παρελθόν του) η απόδοσή του ανά στρέμμα το 2007 ήταν ασήμαντη (5.7 κιλά!). Και κάθε κιλό του κόστισε 6,23€! Το χειρότερο είναι ότι από αυτό το ποσόν ξόδεψε τα 5,80€, πληρώνοντάς τα σε τρίτους. Και το ακόμα χειρότερο είναι ότι από αυτά τα 5,80€ τα 4,74€ τα πλήρωσε για να του φρεζάρουν, δηλαδή να του χειροτερέψουν ακόμα παραπάνω το δυναμικό παραγωγής του ελαιώνα του. Αν υποθέσουμε ότι πούλησε το λάδι του με 3 €/κιλό, τότε το καθαρό αποτέλεσμα από τα 8,2 στρέμματα του ελαιώνα του ήταν να χάσει τελικά 140€ (-17€/στρέμμα). Πολλοί θα νομίσουν ότι διάλεξα μια ακραία περίπτωση για να δημιουργηθεί μεγαλύτερη εντύπωση. Δυστυχώς, είναι μεν ακραία, αλλά όχι σπάνια. Ίσως ήταν ακραία η χρονιά, και ο ελαιώνας του παραδείγματος ανήκει στην χειρότερη μειονότητα, όπως φαίνεται στα διαγράμματα¹ από τις επιδόσεις του συγκριτικά με τους άλλους. Αλλά, και το μεγαλύτερο μέρος των ελαιώνων της ομάδας (οι 400 περίπου από ένα σύνολο 780) είχε το 2007-2008 μηδενική καθαρή πρόσοδο, ενώ δεν συγκομίστηκαν καθόλου οι 200 από τους ελαιώνες. Μήπως τελικά είναι ο τόπος!

Μάλλον όπως φαίνεται είναι ο τρόπος. Πρόκειται για μια νέα ομάδα παραγωγών μιας από τις σοβαρότερες οργανώσεις, με εξαιρετικά ικανή επιβλέπουσα, που σε 2-3 χρόνια θα έχει μετατοπίσει το κέντρο βάρους των διαγραμμάτων, προς μεγάλο όφελος των παραγωγών.

Διότι, όλα δείχνουν το τεράστιο περιθώριο βελτίωσης της οικονομίας των ελαιοπαραγωγών μέσω της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης. Βλέποντας δε στο ίδιο Δελτίο και τους δείκτες επίδοσης για το περιβάλλον,, φαίνεται πως η βελτίωση της οικονομικότητας μπορεί να λειτουργήσει για τη δημιουργία ενός νέου συμπλόκου βελτίωσης, που χωράει και την ποιότητα και το περιβάλλον στο ίδιο καλάθι. Θα τα δούμε στο επόμενο μέρος αυτού του άρθρου, με την πρόταση για τα Τρόφιμα Υψηλής Περιβαλλοντικής Ποιότητας.

¹ Οι στήλες στα διαγράμματα υποδηλώνουν το πόσοι ελαιώνες βρίσκονται στην κάθε ομάδα

Μέρος 3^ο :Η ΤΡΙΤΗ ΦΑΣΗ – ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Οι έλληνες ελαιοπαραγωγοί έχουν ένα συγκριτικό πλεονέκτημα. Αριστη ποιότητα λαδιού, την οποία αναγνωρίζει η διεθνής αγορά. Μέχρι τώρα αυτό έχει λειτουργήσει ως μειονέκτημα, διότι έχει θεωρηθεί αυτονόητο ότι το λάδι μας θα προτιμάται, άρα δεν χρειάζεται να κάνουμε επιπλέον προσπάθεια.

Αλλά, η πείρα δείχνει ότι κερδίζει όποιος προσπαθεί περισσότερο, και όχι όποιος έχει καλύτερο προϊόν. Κάτι σαν το λαγό με τη χελώνα!

Τι είδους προσπάθεια χρειάζεται όμως;

Ολα όσα είδαμε όμως μέχρι τώρα, ως επιδιώξεις της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης ήταν «εσωστρεφή», για τον ίδιο τον παραγωγό, π.χ. να μειώσει το κόστος, να προσέξει την ποιότητα, να μην πάθει ζημιές κλπ.

Καλά όλα αυτά, αλλά δεν ενδιαφέρουν την αγορά.

Όσο και να βελτιωθούν οι παραγωγοί στη γεωργική πρακτική τους, το προϊόν δεν ξεχωρίζει από το σωρό.

Αν θέλουν να ξεχωρίσουν, αυτό που πρέπει να πετύχουν είναι να αναγνωριστούν ως αξιόπιστοι προμηθευτές. Δηλαδή να πείθουν την αγορά ότι έχουν πάρει τα μέτρα τους για να διασφαλίζουν την τήρηση των όρων κάθε συμφωνίας που κάνουν, είτε με έναν αγοραστή για χύμα λάδι. είτε με supermarket για συσκευασμένο προϊόν. Να «εξαρτήσουν» δηλαδή την ποιότητα του προϊόντος από το κύρος της δικής τους οργάνωσης, όπως ακριβώς γίνεται και με τις φίρμες που κάνουν τα περιζήτητα βιομηχανικά προϊόντα.

Επειδή όμως η οργάνωση της γεωργικής παραγωγής στην Ελλάδα είναι αυτή που είναι, οι αξιόπιστοι προμηθευτές των γεωργικών προϊόντων είναι είδος εν ανεπαρκεία. Σύμφωνα δε με τους κανόνες της οικονομίας, όσο η προσφορά είναι μικρή, τόσο πιο μεγάλη είναι η ζήτηση. Ιδού λοιπόν η ευκαιρία!

Ετσι ξεκινάει η ελπίδα για τη βελτίωση της θέσης μιας οργάνωσης στην αγορά. Η οποία θα μπορούσε ίσως και να σημάνει καλύτερες τιμές, αν στην «συνολική ποιότητα» του προϊόντος² που εγγυάται η οργάνωση των παραγωγών περιλαμβάνονται όλα όσα ζητάει η αγορά, δηλαδή σταθερότητα σε ποιότητα, όγκο προϊόντος, συνέπεια στους χρόνους και τους όρους παράδοσης, μακρόχρονες δεσμεύσεις με συμβολαϊκή σχέση κλπ. Η έλλειψη όλων αυτών είναι που ψαλλιδίζει τις προσδοκίες των παραγωγών για καλύτερη τύχη, αντάξια της ποιοτικής υπεροχής των προϊόντων τους, στην αγορά.

1. Το δέντρο και το δάσος

Ολα αυτά προϋποθέτουν την σταθερή συνέπεια των μελών της ομάδας παραγωγών, να συμμετέχουν στη δημιουργία του τελικού όγκου του προϊόντος που θα

² Αυτός είναι ο λόγος που το AGRO 2-1 περιέχει και μερικά στοιχεία ποιότητας από το ISO 9000, εκτός από τον βασικό κορμό του ISO 14000 για το περιβάλλον.

διατεθεί. Να αντέχουν, ακόμα και όταν οι σειρήνες των διεθνών τιμών κάποια στιγμή θα τους βάλουν στον πειρασμό να διαθέσει ο καθένας το προϊόν του, ατομικά, όπου βρεί καλύτερα, αγνοώντας τη μέχρι τότε προσπάθεια να χτίσουν την αξιοπιστία τους.

Αυτή είναι η εδραία έλλειψη της ελληνικής γεωργίας. Η συγκροτημένη παραγωγή και διάθεση προϊόντων, με αποτελεσματικό αυτοέλεγχο των παραγωγών.

Αυτό δεν έχουμε. Ο καθένας κάνει ό,τι μπορεί μόνος του. Από τη γεωργική πρακτική, τις προμήθειες των μέσων παραγωγής, τις συμφωνίες για την διάθεση των προϊόντων ή για την παροχή υπηρεσιών. Είναι η απομόνωση των παραγωγών, αυτή που δημιουργεί την ανάγκη για τις στρατιές των κακολογημένων μεσαζόντων, ενώ καλύπτουν το κενό των υπηρεσιών για οργανωμένη και αξιόπιστη διάθεση προϊόντων. Εκ των ενόντων και χωρίς ιδιαίτερες γνώσεις, οι μεσαζόντες κάνουν αυτό που θα έπρεπε να κάνουν οι παραγωγοί, αν είχαν χτίσει παραγωγικούς (και όχι κυρίως πιστωτικούς) συνεταιρισμούς. Αυτό το πρόβλημα της οργάνωσης της παραγωγής και της διάθεσης σε μεγάλη κλίμακα πάει να καλύψει η Ολοκληρωμένη Διαχείριση. Ασχολείται με το **δάσος**, δηλαδή την ομάδα παραγωγών, και όχι με το **δέντρο** που είναι ο κάθε παραγωγός (για αυτόν φτάνει και περισσεύει η Ορθή Γεωργική Πρακτική). Έχει να λύσει τα ζητήματα συνεννόησης, της λείανσης των αντιθέσεων μεταξύ των παραγωγών με έμφαση στην πληροφόρηση (το κατεξοχήν εν ανεπαρκεία αγαθό στην γεωργία μας³) με κορωνίδα τον τρόπο λήψης των αποφάσεων, ώστε να οδηγούν σε σταθερά βήματα οργάνωσης. Γιαυτό δείχνει στον κάθε παραγωγό (όπως είδαμε στο προηγούμενο τεύχος) το που βρίσκεται σε σχέση προς τα άλλα μέλη της ομάδας του, ως προς το κόστος παραγωγής, τις αποδόσεις κλπ. Γιατί πρέπει να κινήσει προς την αξιοπιστία όλη μαζί την ομάδα. Ενώ το αντικείμενο της Ορθής Γεωργικής Πρακτικής είναι οι τεχνικές γνώσεις για **τα δένδρα**, για την Ολοκληρωμένη Διαχείριση είναι **οι άνθρωποι** και η συναισθηματική τους νοημοσύνη. Θα ακούσουν τους πελάτες τους και τις απαιτήσεις τους; Θα συνεργαστούν με βάση τις προσδοκίες τους, ξεπερνώντας τις φοβίες τους, τις αδυναμίες τους την κακοπιστία τους κλπ. Για όλα αυτά είναι τόσο δύσκολη η φιλόδοξη τρίτη φάση της προσπάθειας αυτής, και θέλει χρόνο, υπομονή γνώση και αποφασιστικότητα.

2. Βελτιώνοντας την αυτοπεποίθησή μας.

Η δυνατότητα που προσφέρει η Ολοκληρωμένη Διαχείριση σε μια ομάδα π.χ. 200 παραγωγών-μελών είναι ότι μπορούν να συμφωνηθούν ομαδικοί στόχοι

³ Σε όλα τα επίπεδα, ξεκινώντας από την εφαρμοσμένη έρευνα (π.χ. σήμερα για τον δάκο δεν υπάρχει ούτε ένας εν ενεργεία ειδικός. Συνταξιοδοτήθηκαν και οι τελευταίοι).

βελτίωσης. Ο απώτερος στόχος βέβαια είναι οι **επιχειρηματικές βελτιώσεις** που θα πετυχαίνουν ως προμηθευτές, όσο πιο αξιόπιστοι θα γίνονται.

Προϋπόθεση γιαυτό είναι να συμμαζέψουν πλήρως τα του οίκου τους, με τις **επιχειρησιακές βελτιώσεις**, δηλαδή όλες αυτές που αφορούν την οργάνωση, το κόστος, την ποιότητα, ακόμα και την οικονομία των παραγωγών (καθαρή πρόσδοδος/εισόδημα) ώστε να συμμετέχουν ζεστά στην ομαδική προσπάθεια.

Η μείωση του μέσου κόστους παραγωγής της ομάδας μπορεί να επιτευχθεί στα πρώτα χρόνια εφαρμογής της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης με την βελτίωση των πρακτικών π.χ. την πλήρως μηχανική συγκομιδή, και όλα όσα αναφέρθηκαν στο προηγούμενο τεύχος.

Δηλαδή τη λεπτομερή «σύλληψη» και καταγραφή όλων των μικρών και μεγάλων μεγεθών που δείχνουν πόσο αντέχει το συνολικό περιβάλλον στην αύξηση των αποδόσεων μέχρι το δυναμικό παραγωγής.

Ανακύπτει όμως συχνά μια επιφύλαξη για την αναγκαιότητα αυτού του είδους λεπτομερειακής προσέγγισης. Αντιμετωπίζεται κάπως ως υπερβολή και πολυτέλεια. Δημιουργείται λοιπόν μια πολύ σοβαρή απορία για την επιχειρηματικότητα στην γεωργία, σε αντίθεση προς τους άλλους κλάδους της οικονομίας, όπου το κόστος παραγωγής της μονάδας μετριέται μέχρι το τέταρτο δεκαδικό. Εκεί, γίνονται προσπάθειες συνεχείς και ατέρμονες για τη μείωσή του, ως ζήτημα ζωής ή θανάτου της επιχείρησης! Στην γεωργία αντίθετα, παρά το γεωργικό λεκτικό της παροιμίας, το συμμάζεμα του κόστους δεν γίνεται «φασούλι το φασούλι». Με το άλλοθι της αστάθειας της παραγωγής λόγω του ευμετάβλητου - ανοικτού περιβάλλοντος, το κόστος δεν απασχολεί σχεδόν κανένα. Ολοι έχουν τα μάτια στραμμένα μόνο στην τιμή πώλησης, την οποία όπως είπαμε δεν ελέγχουν οι παραγωγοί! Παράδοξο! (κατά ένα τρόπο).

Οι επιχειρησιακές βελτιώσεις είναι πολλές και ποικίλες. Η αύξηση της μέσης ελαιοπεριεκτικότητας ή της μέσης ποιότητας στα 10.000 στρ. ελαιώνων, η αύξηση της έκτασης που μετατρέπεται σε βιολογική (σταθερή αξία!) η μείωση του κόστους υπηρεσιών είναι μόνο μερικά από τα πολλά παραδείγματα.

Για κάθε προτεινόμενη βελτίωση, οι παραγωγοί -που χρηματοδοτούν το σύστημα- πρέπει να εξετάσουν τη σχέση κόστους προς το προσδοκώμενο όφελος. Όταν το κόστος δεν βαρύνει τους ίδιους (επιδότηση) τότε η εξέταση κόστους προς όφελος ατονεί και κανείς δεν είναι σίγουρος για την ορθότητα των επιλογών του.

Γενικότερα, η ευστοχία του συστήματος είναι δυνατό να μετρηθεί μόνο αν αυτοχρηματοδοτούν πλήρως οι παραγωγοί την προσπάθειά τους. Τότε, οι ενισχύσεις δεν είναι προϋπόθεση για να ξεκινήσουν, αλλά τους ωθούν να επιταχύνουν αυτό που άρχισαν μόνοι τους.

Το πιο πετυχημένο παράδειγμα που γνωρίζω στην Ελλάδα (ΝΗΛΕΑΣ στη Χώρα Τριφυλλίας) έχει αυτοχρηματοδοτηθεί για 5 χρόνια.. Ισως αυτός είναι

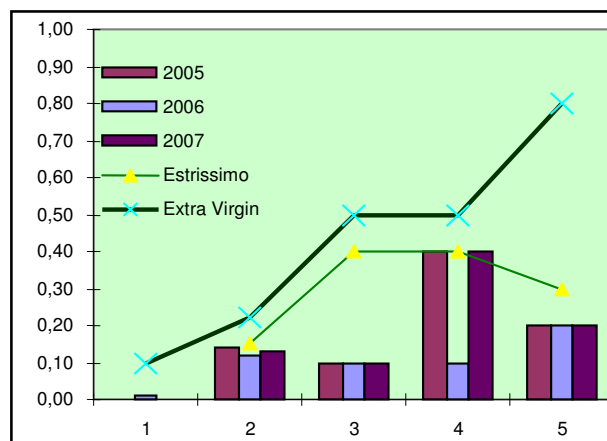
ο λόγος που πέτυχε σε σημαντικό βαθμό (πάει να ξεπεράσει σε ανταποδοτικότητα το 100%).

3. Πως μετριέται η καλή οργάνωση; Οι Δείκτες

Η επιτυχία ενός συστήματος μετριέται με το πόσο ζητούν να ενταχθούν σε μια ομάδα, πληρώνοντας την συμμετοχή τους. Αυτός είναι ένας «τελικός» **Δείκτης Επίδοσης**. Το σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης αυτής της ομάδας αναγνωρίζεται ότι προσφέρει στα μέλη προστιθέμενη αξία δηλαδή ανταποδοτικότητα. Εκτός από αυτόν χρησιμοποιούνται πολλοί άλλοι δείκτες για την καλλιέργεια, το περιβάλλον κλπ., ώστε να είναι σε θέση να παρακολουθεί η ομάδα την πορεία της και να την διορθώνει. Από όλους αυτούς μερικοί προκρίνονται ως **Κύριοι Δείκτες Επίδοσης**. Οι παρακάτω είναι ένα μικρό μέρος από σχεδόν 50 δείκτες που χρησιμοποιεί ο ΝΗΛΕΑΣ, προκειμένου να καταλήξει στην εικόνα που συνοψίζει την πορεία του.

Οι Κύριοι Δείκτες Επίδοσης του ΝΗΛΕΑ
1. Απόδοση σε κιλά λάδι ανά στρέμμα
2. Κόστος σε € ανά κιλό λάδι, και ανά στρέμμα
3. Καθαρή Πρόσοδος παραγωγού σε € ανά στρέμμα
4. Ποσοστό Ελεγχόμενου & Βιολογικού Ελαιολάδου
5. Περιβαλλοντική Επιβάρυνση: Αγροχημικά, Νερό, Πετρέλαιο (ποσότητες ανά κιλό λάδι)
6. Βαθμός Ικανοποίησης Μελών (Κλίμακα 0-100)
7. Βαθμός Ικανοποίησης Πελατών (Κλίμακα 0-100)

Ανάμεσα στους δείκτες που ελέγχονται είναι φυσικά και αυτοί που αφορούν στην ποιότητα του ελαιολάδου, η οποία παρακολουθείται επιμελώς με ένα τουλάχιστον δείγμα ένα ανά ελαιώνα κάθε χρόνο για ποιοτική ανάλυση. Έτσι στην τριετία που πέρασε βρέθηκαν να πλεονεκτούν όλοι σχεδόν οι δείκτες ποιότητας του ελαιολάδου, σημαντικά έναντι των τιμών του κοινοτικού κανονισμού για το έξτρα παρθένο λάδι όπως φαίνεται στο διάγραμμα (στο απόσπασμα περιλαμβάνονται μόνο οι δείκτες που έχουν τιμές μεταξύ 0 και 1).

Μείωση του κόστους κατά 10% σε € / στρέμμα ισοδυναμεί με εξοικονόμηση 80.000 € για μια ομάδα 200 μελών, δηλαδή 400 € κέρδος / μέλος.

1= Βρασσικαστερόλη, 2=K270, 3= Χοληστερόλη
4=Δ-7 στιγμαστερόλη, 5=Οξύτητα

Μια τέτοια πληροφορία μπορεί να ενδιαφέρει π.χ. ένα μεγαλύτερο λαδιού που κάνει μίγματα για να σταθεροποιήσει την ποιότητά του. Μπορεί επίσης να αξιοποιηθεί από την ίδια την ομάδα των παραγωγών, για να σχεδιάσει πλέον τη δική της ποιότητα λαδιού, επιλέγοντας τους ελαιώνες βάσει των ιδιοτήτων του λαδιού που παράγουν ή αναζητώντας τρόπους να βελτιώσει κάποια από τα χαρακτηριστικά ποιότητας. Διότι, είναι βέβαιο ότι οι ιδιότητες του ελαιόλαδου βελτιώνονται στον ελαιώνα με στοχευμένη βελτίωση του καρπού μέσω των ελαιοκομικών πρακτικών, και διαφυλάσσονται στο ελαιουργείο.

Από περιβαλλοντικής πλευράς, δεν αρκεί να δηλώνει κανείς ότι σέβεται το περιβάλλον. Για μια ομάδα ελαιοπαραγωγών είναι κρίσιμο να μπορεί να δείξει τις επιδόσεις της με μετρήσιμο τρόπο, ώστε να είναι δυνατόν να συγκινήσει την ευαισθητοποιημένη στα περιβαλλοντικά ζητήματα αγορά. Για παράδειγμα, η απουσία ανιχνεύσιμων καταλοίπων ΦΠΠ στο λάδι μπορεί να μην είναι αρκετή από μόνη της, διότι δεν αποκλείει την «αλόγιστη» χρήση αγροχημικών σε πρώιμο στάδιο της καλλιέργειας. Στην περίπτωση αυτή πιο πειστικός θα ήταν ένας δείκτης όπως «η ποσότητα των εισροών που χρειάστηκαν για να γίνει το ένα λίτρο λάδι», που θα αγοράσει ο καταναλωτής. Ενδεικτικά, πάλι από τους στόχους του ΝΗΛΕΑ, επιδιώκεται η μείωση της ετήσιας κατανάλωσης εισροών δύο κατηγοριών, δηλαδή:

Περιβαλλοντική επιβάρυνση ανά κιλό ελαιολάδου	
α) Δυνητικοί Ρυπαντές	
Δραστικές Ουσίες ΦΠΠ	<2,0 mgr
Θρεπτικά στοιχεία Λιπασμάτων	<200 gr
β) Εξαντλήσιμοι Πόροι	
Πετρέλαιο	< 50 ml
Νερό	< 200 Lit

Σημείωση 1: Η μείωση κατανάλωσης του πετρελαίου αναδεικνύεται σε σημαντικό στόχο εξαιτίας των διαφαινόμενων επιπτώσεών του στο κόστος παραγωγής του λαδιού. Σχετίζεται επίσης άμεσα με τη μείωση εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα, και τις αλλαγές του κλίματος, θέματα πρώτης γραμμής για τη διεθνή κοινή γνώμη.

Σημείωση 2: Εξ' όσων γνωρίζω είναι η πρώτη φορά διεθνώς που εισάγονται δείκτες για την σύνδεση της ποιότητας των τροφίμων με την σφαιρική περιβαλλοντική διαχείριση στην πρωτογενή παραγωγή.

Ένα παράδειγμα σχετικό με την Ολοκληρωμένη (πολυσύνθετη) προσέγγιση για το περιβάλλον είναι η μετρήσιμη μείωση κατανάλωσης ενέργειας με τη

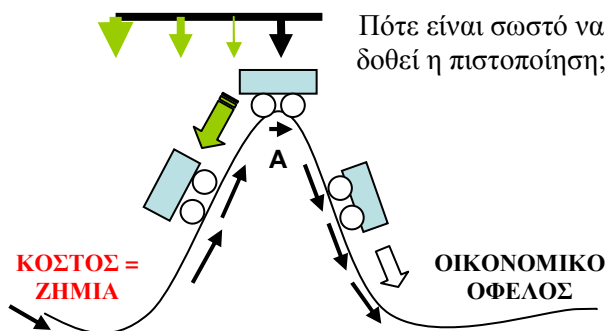
βελτίωση του κλαδέματος. Με την επιτυγχανόμενη αύξηση σε ελαιοπεριεκτικότητα μειώνεται κατά την έκθλιψη η κατανάλωση ενέργειας ανά κιλό λαδιού! Αρα, με ένα σμπάρο (κλάδεμα) δύο τρυγόνια-δείκτες: α) για το περιβάλλον και β) για το κόστος έκθλιψης, (αντικείμενο διαπραγμάτευσης μιας ισχυρής ομάδας παραγωγών με τα υπό αξιολόγηση ελαιουργεία).

Οι δείκτες επίδοσης -μετά από σύντομη κατάρτιση των παραγωγών- είναι πολυδύναμα εργαλεία, διότι:

- Με τους δείκτες γίνεται εύκολο για όλα τα μέλη μιας ομάδας να παρακολουθούν την απόδοση του συστήματος Ολοκληρωμένης Διαχείρισης που πληρώνουν. Να δουν τι πρέπει να διορθώσουν ή να βελτιώσουν. Να οδηγούνται σε αποφάσεις λογικές (και όχι συναισθηματικές ή «πολιτικές»).
- Διευκολύνουν την επικοινωνία μεταξύ του κάθε μέλους της ομάδας και του επιβλέποντα, για την βελτίωση των πρακτικών σε κάθε ελαιώνα. Οι αριθμοί (στο ΔΕΛ.ΕΠ.=Δελτίο Επίδοσης Ελαιώνα που παρουσιάστηκε στο προηγούμενο τεύχος) είναι πολύ πιο πειστικοί από οιαδήποτε θεωρία.
- Το ίδιο συμβαίνει και με την αγορά. Οι αριθμοί με τους οποίους εκφράζονται οι δείκτες είναι δυνατόν να ελεγχθούν, να επαληθευθούν, να αξιολογηθούν και να συγκριθούν από την αγορά. Είναι ένα καλό άλογο για εξωστρέφεια, πολύ πιο αξιόπιστο από τα λόγια.

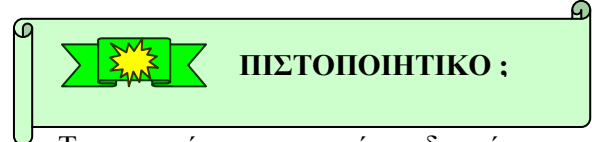
3. Η Αναγνώριση ή...πως να μας πιστεύουν?

Μέχρι εδώ είδαμε το πως μπορεί να οργανωθεί μια ομάδα παραγωγών, ώστε να θέσει την παραγωγή του ελαιολάδου της υπό κοινή διαχείριση, την ποιότητα της οποίας μπορεί να μετρήσει, άρα και να αποδείξει. Στον εαυτό της πρώτα, για αυτοπεποίθηση, αλλά και στους άλλους, και πάνω από όλα στην αγορά για τις **επιχειρηματικές βελτιώσεις**. Πως γίνεται αυτό; Χρησιμοποιώντας τον ειδικό διεθνή κώδικα των συστημάτων διαχείρισης, που έχουν αναπτυχθεί και πιστοποιούνται, ακριβώς για να τυποποιηθούν οι έννοιες και να αναγνωρίζεται η «ποιότητα» του κάθε προμηθευτή στην διεθνή αγορά. Υπάρχουν αρκετά τέτοια συστήματα, ανάλογα με το ποιο ζητάει ο κάθε αγοραστής από τον προμηθευτή του. Αν δεν έχει πει ποιο θέλει (πολύ συνηθισμένο), τότε το διαλέγει ο προμηθευτής. Ομως ποιο σύστημα είναι το καλύτερο; Το AGRO 2-1 / 2-2 που ξέρουμε ως Ολοκληρωμένη Διαχείριση, ή ένα από τα διεθνή πρότυπα π.χ. ISO 9000, ISO 14000 κλπ; Δεν έχει καμμία σημασία! Οποιοδήποτε από όλα κάνει μια χαρά, ανεξάρτητα από το αν αναγνωρίζεται ή όχι το πιστοποιητικό του. Ανεξάρτητα ακόμα και από το αν έχει πιστοποιητικό! Αυτό που είναι καθοριστικό είναι να έχει «στρώσει» η πιστή του εφαρμογή, και μετά να πιστοποιηθεί. Με αυτή τη σειρά, και όχι ανάποδα, διότι τότε έχει και ανάποδα αποτελέσματα, όπως δείχνει το σχήμα.

Αυτό που αποδεικνύει η πράξη με αδιαφιλονίκητο τρόπο είναι ότι όσο πιο πρόωρα δοθεί η πιστοποίηση τόσο πιο πολύ βλάπτει. Διότι δίνει στην επιχείρηση το λάθος μήνυμα ότι λειτουργεί αποτελεσματικά, ενώ στην πραγματικότητα το μόνο που βρίσκεται στη θέση του είναι οι καλές προθέσεις. Σε αυτήν την περίπτωση, έχει βρεθεί ότι ισοδυναμεί μόνο με χασούρα, διότι με τις προθέσεις και τις υποσχέσεις δεν βγαίνουν λεφτά. Και το αντίθετο ισχύει: Αν η πιστοποίηση δοθεί όταν έχει ξεπεραστεί το σημείο καμπής (A στο σχήμα) τότε κατά κανόνα η επιχείρηση έχει οικονομικό όφελος. Αυτό συμβαίνει διότι τότε η επιχείρηση έχει ήδη οργανωθεί όσο γίνεται πιο καλά, για τον ίδιο της τον εαυτό, πρώτα από όλα. Έχει σταθεροποιήσει την ποιότητα του προϊόντος, έχει ελέγξει το κόστος, έχει μειώσει τις

τυχαίες απώλειες. Επίσης, έχει δει τι θέλει η αγορά. Έχει βρει τι μπορεί να ικανοποιήσει με αξιόπιστο τρόπο. Ένας έμπειρος επιθεωρητής πιστοποίησης δεν ικανοποιείται αν δεν δει όλα τα σημάδια της πλήρως αποτελεσματικής οργάνωσης και λειτουργίας, έτσι που να είναι σχεδόν αδύνατον για την επιχείρηση να μην βγει με κέρδη. Τότε εισηγείται την πιστοποίηση!

Το μυστικό των συστημάτων διαχείρισης βρίσκεται στην υποχρεωτική εξωστρέφεια για την ικανοποίηση των αγοραστών, με αναζήτηση των στοιχείων που κάνουν τον προμηθευτή περιζήτητο. Όχι δηλαδή στη διαφημιστική λειτουργία της ίδιας της πιστοποίησης. Αλλωστε, στις περιπτώσεις συστημάτων διαχείρισης το πιστοποιητικό δεν μπορεί να συνδέεται με το ίδιο το προϊόν, αφού πιστοποιεί μόνο την καλή οργάνωση και λειτουργία και όχι τα προϊόντα μιας επιχείρησης. Αυτή η προσέγγιση μεταθέτει λοιπόν το βάρος από την πιστοποίηση του λαδιού, για να πάρει καλύτερη τιμή» που αποτελεί ακόμα και σήμερα μια απατηλή υπόσχεση σχετικά με την Ολοκληρωμένη Διαχείριση, στην πιστοποίηση της Ομάδας Παραγωγών. Όσοι έχουν εφαρμόσει το σύστημα στα σωστά τους, καταλαβαίνουν μόνοι τους το τι πρέπει να κάνουν. Τα στοιχεία που έχουν συγκεντρώσει για το κόστος, το περιβάλλον και την ποιότητα δείχνουν πολλούς δρόμους για αξιοποίηση. Για παράδειγμα, με την προσεκτική αξιολόγηση των υπηρεσιών που τους χρειάζονται (προμηθευτές, ελαιουργεία) μπορούν να βελτιώνουν την συνολική ποιότητα του προϊόντος της ομάδας. Με το να αναζητήσουν συστηματικά τρόπο για να ξεχωρίζουν το προϊόν τους σε ποιότητες, ως αποτελέσματα της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης. Π.χ. μια ποιότητα για πολύ απαιτητικούς πελάτες, και μια για την μαζική αγορά. Με το να γνωρίζουν λεπτομερώς και να ελέγχουν το κόστος παραγωγής, ώστε να αποκτούν ευελιξία στην αγορά από πλευράς τιμών, σε περιόδους ισχνών αγελάδων. Δεν είναι λοιπόν η Ολοκληρωμένη Διαχείριση απλώς διαδικασίες και γραφειοκρατία (αν τυχόν είναι έτσι, τότε το τραινάκι του σχήματος πάει κατά πίσω πολύ γρήγορα!), αλλά η διαχείριση της ουσίας στην κάθε της λεπτομέρεια, για να κερδηθεί από την ομάδα των παραγωγών η αξιοπιστία ως προμηθευτή. Αυτήν την αναγνώριζε αλάθευτα η αγορά, από γενέσεως του εμπορίου, του αρχαιότερου επαγγέλματος στη γή. **Την αξιοπιστία δε, την κατακτάς με σύστημα.**

4. Προδιαγραφές και Σήμανση

Η «Περιβαλλοντική Ποιότητα» ως προδιαγραφή για τα τρόφιμα όπως το ελαιόλαδο θα μπορούσε και να πιστοποιείται και να επισημαίνεται με ειδικό σήμα, υπό προϋποθέσεις που δεν είναι του παρόντος. Φυσικά, ένα σήμα δεν θα λύσει κανένα πρόβλημα, αν δεν έχει ουσιαστικό περιεχόμενο. Ένας καταναλωτής στο σούπερμάρκετ μέσα σε 30-45 λεπτά εκτίθεται σε χιλιάδες σήματα προϊόντων. Ένα πάνω-ένα κάτω, δεν αλλάζει τίποτε! Ως εκ τούτου, η πρόταση που επαναλαμβάνω σταθερά είναι η καλή οργάνωση της ομάδας ώστε να βλέπουν ανταποδοτικότητα τα μέλη της, και η αξιοπιστία της για να την 'βλέπει' η αγορά. Για αυτές τις -καθόλου ευκαταφρόνητες- αρετές ενισχύθηκαν οι ελαιοκομικές οργανώσεις, μέσω των κανονισμών 1334 και 2080, ενώ η πιστοποίηση της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης εντάχθηκε στο πλαίσιο των μέτρων προβολής του μέτρου 4.3 του Γ' ΚΠΣ.

5. Σκοποί και Σκοπιμότητες;

Φαίνεται ότι οι έλληνες παραγωγοί αντιμετωπίζουν μεγάλη δυσκολία στο να συνεργαστούν. Η αιτία δεν βρίσκεται ούτε το περιβάλλον ούτε στη θρυλούμενη «νοοτροπία» τους, αλλά στις μέχρι σήμερα σχετικές εμπειρίες τους. Στο βάθος θα βρεί κανείς τη δομή των συνεταιρισμών η οποία έχει σχεδιαστεί -αρχικά, αλλά και εν συνεχεία- για εξυπηρέτηση του κράτους και τη διάχυση της κρατικής / κοινοτικής πολιτικής. Οσο απαραίτητη και να είναι αυτή, δεν σχετίζεται με την κοινή οργάνωση της παραγωγής και τη διάθεση του προϊόντος. Είναι μόνο μηχανισμός διαχείρισης των κοινών (από πάνω προς τα κάτω). Η διοίκηση εκλέγεται με κύριο κριτήριο να τα έχει καλά με το «επάνω», δηλαδή το κράτος από όπου απορρέουν τα προς διαχείριση. Ο κύριος προσανατολισμός της γεωργίας μας είναι προς το κράτος, και η πλάτη της στραμμένη προς την ελεύθερη αγορά. Οι ελάχιστες οργανώσεις που εξυπηρετούν ικανοποιητικά την εμπορία των προϊόντων αποτελούν στη χώρα μας την εξαίρεση που αποδεικνύει τον κανόνα.

Για τη κοινή διαχείριση των ατομικών συμφερόντων των μελών (διάθεση του προϊόντος) απαιτείται άλλος μηχανισμός και άλλη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Γιαντό σχεδιάσαμε τον αυτοδιοικούμενο θύλακα παραγωγών ως οργανωτική δομή τόσο στο σύστημα ΚΟΡΕΠ, όσο και στην Ολοκληρωμένη Διαχείριση.

Το πόσα μέλη θα συμμετέχουν σε κάθε θύλακα εξαρτάται από τις εξής παραμέτρους:

1. Να συγκεντρώνουν τόσο προϊόν που να ενδιαφέρει (ως όγκος) την αγορά.
2. Να συγκεντρώνουν αρκετούς πόρους ώστε να αυτοχρηματοδοτούν επαρκώς την οργάνωσή τους.
3. Να είναι τόσοι ώστε να μπορούν να τσακώνονται αποτελεσματικά κατά τη λήψη αποφάσεων (να ακούγονται όλοι) χωρίς να διασπώνται. Αλλιώς θα μένουν στάσιμοι.

Τα δύο πρώτα ωθούν σε μεγάλες ομάδες των 100-200 ατόμων. Το τρίτο...σε παρέες των 10-15 ατόμων. Η ανάγκη για μέλλον στην γεωργία –για όσους το πιστεύουν- γεφυρώνει τις δύο άκρες.

Πρέπει μια ομάδα να έχει και αρκετό μέγεθος και σταθερότητα αποφάσεων. Να είναι σίγουρη για το τι θέλει, ώστε να εμπνέει σιγουριά. Αυτό πέτυχαμ οι ομάδες εκείνες που έχουν μάθει ότι το «μυστικό» δεν βρίσκεται στις επιδοτήσεις, αλλά στις δικές τους δυνάμεις. Τότε, οι σκοποί τους είναι η ίδια η δουλειά τους και όχι π.χ. οι πολιτικές σκοπιμότητες, για να τα έχουν καλά με την ...άνωθεν χρηματοδότηση. Η προσπάθεια δεν σταματάει. Πρέπει να διερευνηθεί κάθε περιθώριο «βελτιστοποίησης» των επιδόσεων και δημιουργίας προστιθέμενη αξίας σε κάθε επίπεδο, διαχειριστικό, επιχειρησιακό, επιχειρηματικό και περιβαλλοντικό.

Και τότε οι σκοποί ευοδώνονται! Για να ανακοπεί η παραίτηση και το βούλιαγμα στην αδράνεια του... «δεν γίνονται αυτά στην Ελλάδα», για την ανατροπή των άκαρπων δοξασιών και των κατεστημένων προσανατολισμών.

Όπως έγραψε στο Δελτίο Παρατηρήσεων και Παραπόνων ένα μέλος μιας από τις ομάδες του Μεραμβέλου για το ΚΟΡΕΠ – Ολοκληρωμένη: *«Ξεκίνησε σαν πολυτέλεια και εξελίχθηκε σε αναγκαιότητα».*